

УДК 37.001.76

**ІНТЕГРАЦІЯ ЛАНОК «НАУКА-ОСВІТА-ВИРОБНИЦТВО»
НА ПЛАТФОРМІ ВІРТУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО
ПІДПРИЄМСТВА У ЗВО ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ТИПУ
ЯК ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Л. М. Коваль, В. С. Церклевич,

**INTEGRATION OF LINKS "SCIENCE-EDUCATION-
PRODUCTION" ON THE PLATFORM OF THE VIRTUAL
TRAINING ENTERPRISE IN HIGHER EDUCATIONAL
ESTABLISHMENT OF ENTREPRENEURIAL TYPE
AS THE EDUCATIONAL TECHNOLOGY
OF THE 21st CENTURY**

L. Koval, V. Tserklevych

Статтю присвячено обґрунтуванню інтегральних засад функціонування вищої кооперативної освіти у контексті викликів ХХІ століття. Методика дослідження включає ідеї синергетики про нелінійність, складність освітніх систем, концепції єдності та взаємозумовленості освітніх явищ і процесів, теорію наукового пізнання, провідні ідеї методологічних підходів до підготовки фахівців у ХХІ столітті (діяльнісний, компетентісний, системний). Лаконічно визначено зміст глобальних викликів, що постають перед традиційною парадигмою вищої освіти. Схарактеризовано механізм інтеграції ланок «наука-освіта-виробництво» за посередництва навчальної платформи як інноваційного освітнього інструмента (досвід освітньої діяльності Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту). Запропоновано механізм інтеграції ланок «наука-освіта-виробництво» у ЗВО на основі інноваційного освітнього інструмента – навчальної платформи; представлено організаційну структуру віртуального підприємства ПАТ «Шанс» (навчальної платформи ХКТЕІ). Обґрунтовано ефективність і окреслено змістові лінії досвіду упровадження у освітню практику ЗВО інноваційного освітнього інструмента – віртуального підприємства ПАТ «Шанс» ХКТЕІ.

Ключові слова: кооперативна освіта, ЗВО, навчальна платформа, віртуальне навчальне підприємство.

Коваль Л. М., Церклевич В. С. Інтеграція ланок «наука-освіта-виробництво» на платформі віртуального навчального підприємства у ЗВО підприємницького типу як освітня технологія XXI століття

The article is devoted to the substantiation of the integral principles of consumer education functioning and development in the context of the 21st century challenges. The research methodology includes synergetic ideas about nonlinearity, the complexity of educational systems, the concept of unity and interconnectedness of educational phenomena and processes, the theory of scientific knowledge, the leading ideas of methodological approaches to training specialists in the XXI century (activity, competence, systemic). The content of the global challenges the traditional paradigm of higher education is facing is succinctly defined. The rational grounds for the emergence and implementation of the idea of cooperative education as a functional component of consumer cooperation (educational system in the economic system) are substantiated. Changes in cooperative education during the twentieth century were traced. Modernistic interpretations of the definition content “cooperative education”, “cooperative learning” have been presented. The mechanism of integration of the “science-education-production” links through the educational platform as an innovative educational tool (educational activity experience of Khmelnytskyi cooperative trade and economic institute) is described. The efficiency is substantiated and the content lines of experience in implementing the innovative educational tool – the virtual enterprise of PJSC “Chance” KCTEI in the educational practice of the HEI are outlined.

Key words: education, HEI, training platform, virtual educational enterprise.

Постановка проблеми. У XXI столітті найпотужнішою рушійною силою економічного розвитку і нарощування конкурентоспроможності країн на міжнародних ринках є сфера виробництва знань та ефективність їх використання. Це твердження консолідується зі структурними показниками людського капіталу, що включають капітал освіти, капітал здоров'я, капітал культури. Успішність вибору та реалізації інноваційної стратегії держав у значній мірі визначається роллю вищої освіти у побудові наукоємних економічних систем, оновленням технологій роботи з інформаційними потоками та ефективністю у формуванні компетенцій персоналу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню місії, ролі вищої освіти у XXI ст. присвячені фундаментальні праці теоретиків постіндустріального суспільства Д. Белла, П. Друкера (Друкер, 2007) В. Іноземцева, М. Кастельє, М. Портера, Е. Тоффлера ін. Окремі аспекти досліджуваної проблеми представлені в роботах фундаторів теорії людського капіталу (Т. Шульца, Г. Беккера, М. Блауга), у працях українських вчених з питань побудови інноваційної моделі розвитку С. Вовканича, А. Гальчинського, В. Гейця, М. Долішнього, С. Злупка, О. Лапко, А. Чухно, В. Семиноженка, Б. Маліцького та ін.). Визначення ролі вищої освіти як елемента і важливого інструмента ринкової економіки було здійснене у роботах К. Корсака (2014), І. Кравченко (2010), Д. Богині, В. Куценко, Е. Лібанової.

Вказані аргументи на користь актуальності проблеми зумовлюють такі завдання статті:

- визначити зміст глобальних викликів, що постають перед традиційною парадигмою вищої освіти;
- схарактеризувати механізм інтеграції ланок «наука-освіта-виробництво» за посередництва інноваційного освітнього інструменту (досвід освітньої діяльності Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту).

Виклад основного матеріалу дослідження. З часу фундації в 1088 р. першого університету цивілізаційне обличчя світу змінилось, відповідно, змінились і вимоги до тієї інституції, яку ми сьогодні називаємо інститутом вищої освіти. Лаконічно окреслимо ці зміни: 1) вища освіта перестала бути привілеєм обраних. 2) Вища освіта як факт вже не є гарантом успішного працевлаштування, певного економіко-соціального статусу, це лише формальне право на усе окреслене претендувати. 3) Криза надшвидкого відставання від потреб реальної економіки. 4) Необхідність відмови від формули «знання, уміння і навички» на користь створення умов для формування особистісно і фахово компетентної особистості. 5) Інформація як провідний фактор суспільно-економічних перетворень, революція у структурі розподілу часу та здатності працювати з надвеликими масивами інформації, психологічна залежність від потоку даних, феномен «розсіяного натовпу» (Друкер, 2007; Гутман, 2004; Кравченко, 2010). 6) Освітня ментальність країн пострадянського простору. Увага до переосмислення місії вищої школи та змісту вищої освіти посилюється футурологічними прогнозами. Так, французькі футурологи у загальних рисах визначили три етапи нового, XXI століття: до 2020 року – занепад старого суспільства, 2020–2060 – епоха освіти, 2060–2100 – суспільство звільнення і свободи. Але якою має бути ця освіта?

Сьогодні ми особливо гостро усвідомлюємо кризу класичної системи вищої освіти, яка безпосередньо дотична і до кооперативної освіти. В основі кризи – ряд *суперечностей* (за результатами контент-аналізу десятків статей та дописів на форумах роботодавців та по шукачів роботи):

№ 1. Поряд зі значною кількістю випускників з бакалаврським і магістерським ступенем роботодавці зауважують на недостатності «фахівців, готових виконувати складні професійні функції та завдання, із широким світоглядом, професійним мисленням і творчим потенціалом,

Коваль Л. М., Церклевич В. С. Інтеграція ланок «наука-освіта-виробництво» на платформі віртуального навчального підприємства у ЗВО підприємницького типу як освітня технологія XXI століття

здатних до безперервного навчання і продукування нових знань, з навичками злагодженої та конструктивної колективної роботи у нових умовах або непередбачуваних ситуаціях, оперативного розв'язання можливих проблем» (за даними офіційного сайту об'єднання організацій роботодавців України).

№ 2. Суперечність між бажанням роботодавця отримати «готового» кваліфікованого працівника та небажанням роботодавця іти на витрати часу і ресурсів (рецензування навчальних програм і програм практики, якісна практика (відповідно до критеріїв і вимог), навчання на виробництві, стажування), щоб сформувати кадровий резерв «зі студентської лави».

№ 3. Між декларуванням необхідності підготовки компетентного фахівця та недостатністю уваги до нової парадигми підготовки компетентного викладача-практика (Як приклад – параметри ефективності викладача, окреслені вимогами світового рейтингу «The QS World University Rankings», де ставлення роботодавців до випускників охоплює лише 10% у загальній оцінці ефективності підготовки фахівців) (Корсак, 2014).

Щодо викладачів вищої школи. Згідно нових вимог до отримання вченого звання доцента, претенденти мають виконати такі умови:

— знання англійської мови, підтвержене сертифікатом (не нижче рівня B2);

— публікації у виданнях, що індексуються в провідних міжнародних наукометричних базах Web of Science або Scopus;

— міжнародний досвід (стажування в країні, що входить в Організацію економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) або Європейський Союз, але Міністерства має намір розширити цю вимогу і додати як варіант участь у міжнародних дослідницьких проектах;

— участь у роботі не менше однієї наукової конференції (конгресу, симпозіуму, семінару), проведеної в країні, що входить до ОЕСР або Європейського Союзу. Це – вітчизняні вимоги. Звернемось також до параметрів ефективності викладача, окреслених вимогами світового рейтингу «The QS World University Rankings»:

- репутація в академічному середовищі (40%);
- цитованість наукових публікацій представників університету (20%);
- співвідношення кількості викладачів і студентів (20%);
- ставлення роботодавців до випускників (10%);

- відносна чисельність іноземних викладачів і студентів (по 5%).

Зважаючи на те, що сучасний ЗВО – це осередок науки, особливих претензій вимоги рейтингу не викликають. Але якщо підручникова наука давно і безнадійно відстала від виробничих, торговельних, сервісних інновацій, виникає запитання: а де ж вимоги до усезагального стажування викладачів на прогресивних підприємствах-лідерах галузей? І чи не замалу питому вагу (лише 10%) в авторитетному рейтингу має думка роботодавця – головного суб'єкта ринкового середовища? Часто звучить твердження: вища школа має продукувати і продавати наукові ідеї для бізнесу. Без сумнівів. Але спочатку слід досконало знати це бізнесове середовище зсередини. А вже потім – іти до студентів в аудиторію. І зі студентами, компетентно – у сферу реального виробництва товарів або послуг.

Викладені аргументи спрямовують до окреслення засад діяльності ЗВО підприємницького типу. Це консолідується з тезою Закону України «Про вищу освіту» щодо створення умов для посилення співпраці, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях. Перетворенню ЗВО у підприємницьку структуру сприятиме реалізація таких заходів: розвиток інфраструктури (центри підприємництва (бізнес-лабораторії і бізнес-інкубатори), реальні підприємства, віртуальні навчальні підприємства (у Хмельницькому кооперативному торговельно-економічному інституті (далі – ХКТЕІ) – це ПАТ «Шанс»); бізнес-дослідження як пріоритет наукової діяльності; формування підприємницького способу мислення і поведінки студентів шляхом побудови навчального процесу на основі роботи у наскрізних ситуаціях професійної діяльності (у ХКТЕІ – технологія продуктивного навчання); виховання підприємницької культури та культивування духу підприємництва. Таким чином, у структурі ЗВО підприємницького типу повинні перебувати такі об'єднання: «ЗВО – науково-дослідницький інститут (відділ) – підприємство»; «кафедра – базове підприємство». Завдяки упровадженню інноваційного освітнього інструмента – віртуального підприємства ПАТ «Шанс» (центрального елемента навчальної платформи інституту), структура «кафедра – базове підприємство» у ХКТЕІ доповнена і має вигляд: «кафедра – навчальна платформа (віртуальне навчальне підприємство ПАТ «Шанс») – базове підприємство». Системну взаємодію усіх елементів цієї складної системи відображено на рис.1.

Рис. 1. Схема інтеграції ланок «наука-освіта-виробництво» на основі навчальної платформи

Віртуальне навчальне підприємство як інноваційний освітній інструмент ХКТЕІ – це навчальна платформа, діяльність якої побудована на бізнес-кейсах (змодельованих наскрізних ситуаціях), які виникають у фаховій діяльності і реалізуються у формі ділової гри, бізнес-тренінгу, бізнес-проекту тощо (навчальна платформа діє з 2005 року). Організаційна структура віртуального підприємства ПАТ «Шанс» ХКТЕІ відображена на рис. 2.

Реальне змістове наповнення підрозділів віртуального підприємства ПАТ «Шанс» здійснюється за результатами роботи реальних підприємств – соціальних партнерів інституту, діючих підприємств – структурних підрозділів інституту (НВК ХКТЕІ кафе «Меркурій» з мережею буфетів, навчальний готель). Сформовано бази даних наскрізних ситуацій фахової діяльності, масиви первинних документів, що у

сукупності з сучасними програмними продуктами формують практико- та компетентісноорієнтоване освітнє середовище ХКТЕІ. Застосування практики навчальних платформ у ЗВО створює вигоди для усіх суб'єктів ринку:

- студент формує реальні професійні компетенції в процесі навчання (шляхом роботи у наскрізних ситуаціях професійної діяльності на конкретних посадах у підприємствах-навчальних платформах), відбувається синхронне з навчанням стажування на виробництві або у сфері послуг; здійснюються прикладні професійні наукові дослідження;

- викладач будує освітній маршрут за траєкторією «академічний базис – бізнесове середовище – ринкові технології», професійно трансформуючись з талановитого теоретика у фахівця-тренера;

- ЗВО здійснює перехід від академічної до академічно-підприємницької структури, де реалізуються кооперативні стартапи, тренінги, ефективні формати підвищення кваліфікації як викладачів, так і працівників реального сектору економіки.

- Роботодавці з «надавачів баз практики» перетворюються на центри «допідготовки фахівця» під специфіку конкретного підприємства з можливістю працевлаштувати найкращих, повноцінно реалізуючи принцип соціального партнерства.

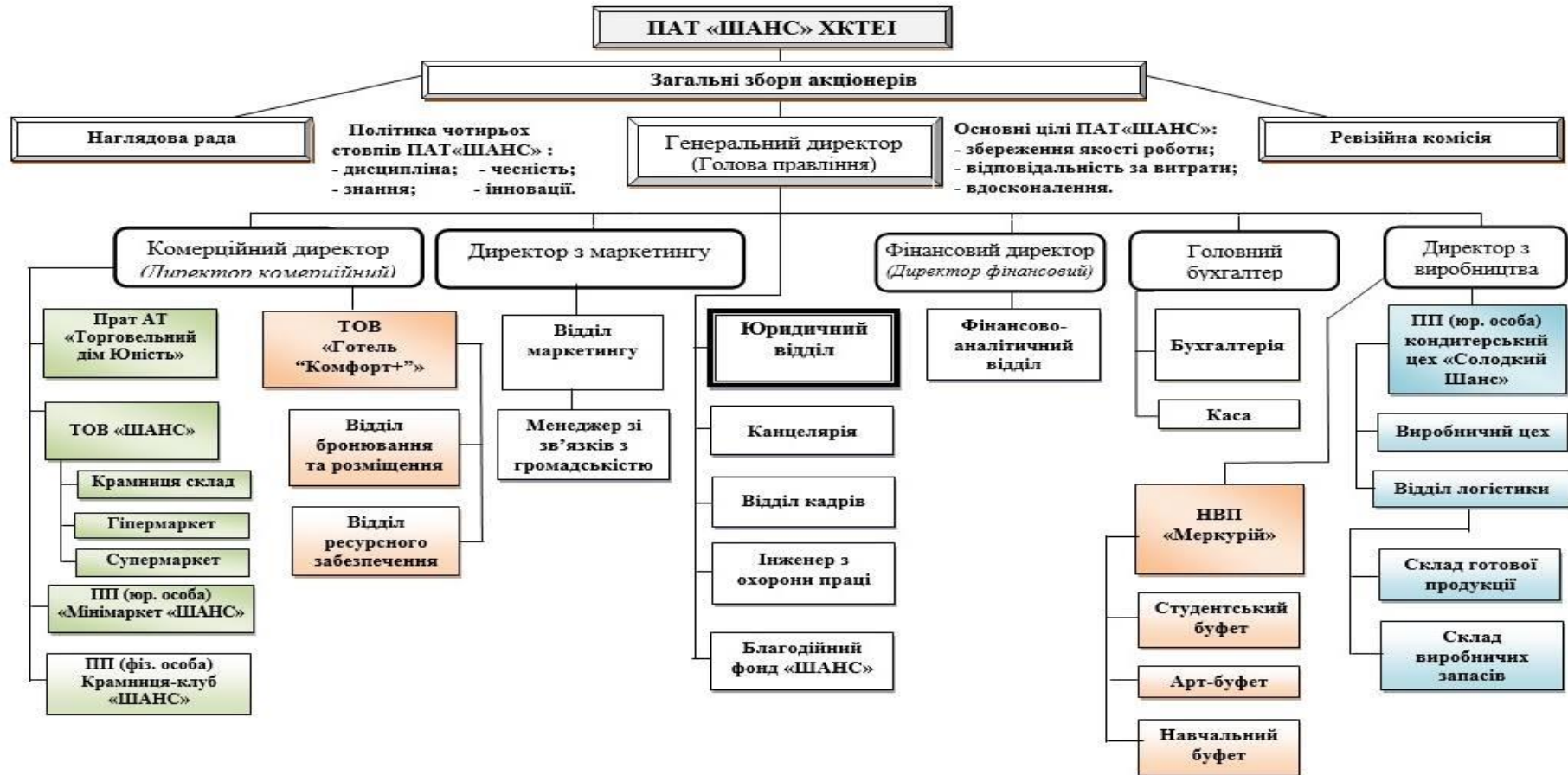
- Регіон і об'єднані територіальні громади отримують ефективну зайнятість серед випускників шляхом узгодження попиту та пропозицій в системі «ринок праці – ринок освітніх послуг» ("Стратегія регіонального розвитку...", 2011).

Висновки з проведеного дослідження. Зміна класичної парадигми споживчої кооперації зумовлює необхідність оновлення змістового наповнення вищої освіти у напрямках:

- 1) побудова нової концепції співпраці з бізнес-структурами – співавторами відповідних часові освітніх програм, зокрема, програм дуальної освіти;

- 2) упровадження механізму ефективної інтеграції ланок «наука – освіта – виробництво» за посередництва інноваційного освітнього інструменту –віртуального навчального підприємства, інноваційних освітніх технологій – продуктивного навчання, технології бізнес-кейсів; перетворення ЗВО зі структур академічних у структури академічно-підприємницькі.

**Коваль Л. М., Церклевич В. С. Інтеграція ланок «наука-освіта-виробництво»
на платформі віртуального навчального підприємства
у ЗВО підприємницького типу як освітня технологія XXI століття**

Рис. 2. Організаційна структура віртуального навчального підприємства ПАТ «Шанс»

Перспективи подальших досліджень з проблеми. Технологія продуктивного навчання, поряд з віртуальним навчальним підприємством-навчальною платформою як інноваційним освітнім інструментом, наразі не стали предметом широкої апробації в освітній практиці підготовки фахівців у вітчизняних ЗВО, у бізнес-освіті, що залишає простір для подальших досліджень означеної проблеми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Гутман, С. (2004). *Образование в информационном обществе*. Издание ЮНЕСКО для Всемирного Саммита по информационному обществу.
- Друкер, П. (2007). *Эпоха разрыва: ориентиры для нашего меняющегося общества*. М. : Вильямс.
- Корсак, К. (2014). Погляд ноофутурології на науки і вищу освіту XXI століття. *Вища школа*, 7, 47-57.
- Кравченко, О. С. (2010). *Динамика социологического воображения: всемирная культура инновационного мышления: монография*. М. : Анкил.
- Стратегія регіонального розвитку Хмельницької області на 2011-2020 рр.* (2011). Отримано з http://www.adm.km.ua/doc/doc37_RD_Strategy.pdf.
- Mook, D. (2004). *Classic experiments in psychology*. Westport: Greenwood.

REFERENCES

- Gutman, S. (2004). *Obrazovanie v informatsionnom obshchestve [Education in the information society]*. Izdanie UNESCO dlya Vsemirnogo Sammita po informatsionnomu obshchestvu. [in Russian].
- Druker, P. (2007). *Epokha razryva: orientiry dlya nashego menyayushchegosya obshchestva [The era of the gap: guidelines for our changing society]*. Moskva : Vil'yams [in Russian].
- Korsak, K. (2014). Poglyad noofuturologii na nauki i vishchu osvitu XX stolittia [View of the noofuturology for science and higher education of the XXI century]. *Vishcha shkola [High school]*, 7, 47-57. [in Ukrainian]
- Kravchenko, O. S. (2010). *Dinamika sotsiologicheskogo voobrazheniya: vseмирnaya kul'tura innovatsionnogo m'shleniya [The dynamics of sociological imagination: the global culture of innovative thinking]*. М. : Ankil [in Russian].
- Strategiia regionalnogo rozvitku Khmelnitckoi oblasti na 2011-2020 rr. [Strategy of regional development of the Khmelnytsky region for 2011-2020 p.]*. (2011). Retrieved from http://www.adm.km.ua/doc/doc37_RD_Strategy.pdf [in Ukrainian].
- Mook, D. (2004). *Classic experiments in psychology*. Westport : Greenwood.

Коваль Людмила Миколаївна

Доктор економічних наук, доцент,
ректор Хмельницького кооперативного
торговельно-економічного інституту
<https://orcid.org/0000-0003-0153-674X>
тел. (+38)0673830267
(+38)0382656582
e-mail: koval.l.m@ukr.net

Церклевич Вікторія Сергіївна

кандидат педагогічних, доцент,
проректор з науково-педагогічної і
виховної роботи Хмельницького
кооперативного торговельно-
економічного інституту
тел. (+38)0975500507
(+38)0382656582
<https://orcid.org/0000-0001-7925-780X>
e-mail: wika.zerklevitch@gmail.com

Koval Liudmyla

Doctor of Economic Sciences, Associate
Professor, Rector of Khmelnytskyi
Cooperative Trade and Economic Institute
<https://orcid.org/0000-0003-0153-674X>
tel. (+38)0673830267
(+38)0382656582
e-mail: koval.l.m@ukr.net

Tserklevych Viktoriia

PhD in Pedagogical Sciences, Associate
Professor,
Vice Rector for Scientific-Pedagogical and
Educational Work of Khmelnytskyi
Cooperative Trade and Economic Institute
tel. (+38)0975500507
(+38)0382656582
<https://orcid.org/0000-0001-7925-780X>
e-mail: wika.zerklevitch@gmail.com